

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кафедра українознавства та іноземних мов

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни «УКРАЇНСЬКА МОВА ПРОФЕСІЙНОГО
СПРЯМУВАННЯ»

Для здобувачів вищої освіти І курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції, факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності, факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування, що навчаються на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти, спеціальність 081 «Право»

Конспект лекцій підготували **Крашеніннікова Т. В.**, доцент кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат філологічних наук, доцент, **Поповський А. М.**, професор кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ доктор філологічних наук, професор

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ковальчук М.С., доцент кафедри української мови Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара, кандидат філологічних наук, доцент

Руколянська Н.В., доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат філологічних наук, доцент

Конспект лекцій обговорений та схвалений на засіданні кафедри українознавства та іноземних мов «02» серпня 2016 р., протокол № 1

**ТЕМА № 1. ВСТУП. ПРИРОДА ТА СУТНІСТЬ МОВИ.
УКРАЇНСЬКА МОВА В ЗАКОНОДАВСТВІ
(2 години)**

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

1. Природа та сутність мови (мова – явище біологічне; мова – явище психічне або психологічне; мова – явище соціальне; мова – система знаків).
2. Правовий статус української мови в Україні.
3. Концепція державної мовної політики.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Балтаджи П. М. Мова правових актів: реалії та перспективи // Віче. – 2007. – №18. – С.39-40.
2. Баранник Д.Х. Мова нормативно-правових актів і система функціональних стилів літературної мови // Право і лінгвістика: Матеріали конференції. – Сімферополь, 2003. – Ч.2. – С.110-113.
3. Глущик С. В. Сучасні ділові папери: навч. посібник для вищ. та серед. спец. навч. закладів/ Глущик С. В., О. В. Дияк, С. В. Шевчук. – 3-є вид., переробл. і допов. – К.: А. С. К., 2002. – 400 с.
4. Дутка Г.І. Вдосконалення мови закону – шлях до підвищення його якості // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. – 2007. – Вип. 36. – С.67-70.
5. Забужко О. Мова і право // Урок української, 2003, №2. – С.11-13.
6. Костенко Л. Мовні аспекти юриспруденції // Юридичний журнал. – 2006. – №2. – С.132-134.
7. Крашеніннікова Т.В., Поповський А.М., Руколяньська Н.В. Українська мова (за професійним спрямуванням): Навчальний посібник. Модульний курс. – Дніпропетровськ: Середняк Т.К., 2015. – 330 с.
8. Малевич Л. Д. Українська мова (за професійним спрямуванням): Інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення / Л. Д. Малевич, А. В. Кочубей – Рівне: НУВГП, 2006. – 117 с.
9. Паламар Л. М. Методологічні основи формування мовної особистості // Третій Міжнародний конгрес українців: Мовознавство. – Х., 1996. – С. 57-60.
10. Токарська А. С. Культура фахового мовлення правника: навч. посібник. / А. С. Токарська, І. М. Кочан. – Львів: Світ, 2003. – 312 с.
11. Українська мова в системі національно-державного відродження України та актуальні проблеми її впровадження в системі МВС України // Іменем закону. – 2003. – №14. – 4-10 квітня (додаток).

МЕТА ЛЕКЦІЇ:

Ознайомити курсантів з основами мовного законодавства; звернути увагу на його позитивні та негативні риси; пояснити мову за визнаними теоріями (мова як явище біологічне, психічне та соціальне).

ВСТУП

Обираючи майбутню професію завжди варто пам'ятати про належну професійну освіту. Професійна освіта – це фахова спеціалізована освіта, система знань у певних галузях трудової діяльності, здобутих у вищих навчальних закладах.

Курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)» є складовою частиною мовознавчих дисциплін, який вивчається в гуманітарних вищих навчальних закладах.

Предметом цього курсу є теоретична частина, в якій подаються відомості про складні випадки правопису найуживаніших слів, словосполучень при складанні ділових паперів, стилістичне використання слів, основні риси синтаксису, і практична – спрямована на набуття навичок укладання конкретних документів, засвоєння правописних норм, правил складання ділових паперів.

Завдання курсу полягає в тому, щоб курсанти засвоїли певні знання про граматичні та стилістичні норми ділового мовлення, термінологію, етику ділового спілкування та текстове оформлення найпоширеніших видів документів. Набуті й осмислені знання в цій галузі знадобляться випускникам-юристам у повсякденному практичному застосуванні в ході професійного становлення.

Ділова сфера – одна з основних життєво необхідних галузей діяльності людства. Саме за допомогою документів, листів встановлюються офіційні, службові, ділові, партнерські контакти між закладами, підприємствами, установами, державами, а також налагоджуються приватні стосунки між людьми.

I. ПРИРОДА ТА СУТНІСТЬ МОВИ (МОВА – ЯВИЩЕ БІОЛОГІЧНЕ; МОВА – ЯВИЩЕ ПСИХІЧНЕ АБО ПСИХОЛОГІЧНЕ; МОВА – ЯВИЩЕ СОЦІАЛЬНЕ; МОВА – СИСТЕМА ЗНАКІВ)

Мова для кожного народу – це ніби друга природа, що оточує його, живе з ним всюди і завжди. Без неї, як і без сонця, повітря, рослин, людина не може існувати. Як великим нещастям обертається нищення природи, так і боляче б'є по народові зречення рідної мови чи навіть неповага до неї, що є рівноцінним неповазі до батька й матері. Мова – це не тільки засіб порозуміння між людьми. У мові нація закодує всю свою історію, багатовіковий досвід, здобутки культури, духовну самобутність. Вчені підтвердили геніальний здогад Вільгельма Гумбольдта, висловлений у XVIII ст., що мова у вигляді коду існує в нейроклітинах людського мозку і генетично передається від батьків до дітей. Навчання мови дитиною йде як розшифрування коду.

Крім цього, мозок людини має ділянки, функціональне призначення яких запрограмоване на майбутнє. Давно помічено, що маленькі діти, коли вчаться розмовляти, самі створюють слова та їх форми іноді несвідомо за принципами давньоруської мови. Це ще один доказ того, що мова передається генетично з роду в рід, від дідів і прадідів онукам. Павло Мовчан пише у своїй статті:

«Мова – це п'ята ефірна стихія, яка облягає національний простір, і зменшення її сфери призводить до утворень своєрідних озонних отворів, через які вривається чорна енергія, що деморалізує народ...». Кожний народ – творець своєї рідної мови. Для українців рідна мова – мова нашої нації, мова предків, яка зв'язує нас між собою і з попередніми поколіннями, їхнім духовним надбанням. А на думку Є.М.Верещагіна і В.Г.Костомарова, «національна мова входить у поняття національної культури, бо природні умови, географічне положення, рівень і спеціалізація народного господарства, тенденція суспільної думки, науки, мистецтва – всі великі й малі особливості життя народу знаходять відбиття у мові цього народу». Тому знати, берегти і примножувати рідну мову – це обов'язок кожної людини. Народ, який не усвідомлює значення рідної мови, її ролі в розвитку особистості, не плекає її, не може розраховувати на гідне місце у суцвітті народів.

Питання сутності мови, безумовно, входить в коло найважливіших питань сучасної лінгвістики і всіх дисциплін, які з нею так чи інакше пов'язані. Однак у вчених колах досі тривають суперечки з цього питання.

Розвиток натуралістичного підходу до мови пов'язане з ім'ям видатного німецького дослідника А. Шлейхера (1821-1868), який вважав, що життя мови не відрізняється істотно від життя всіх інших живих організмів – рослин і тварин, тобто мова має період зростання від найпростіших структур до складніших форм, і період старіння та вмирання. Мови, звичайно, теж виникають, розвиваються і іноді вмирають. Смерть ця носить не біологічний, а соціально-історичний характер. Мова вмирає лише зі зникненням суспільства, колективу людей.

Однак, незважаючи на помилковий характер натуралістичної концепції в мовознавстві, слід завжди враховувати той факт, що порівняння мови з живим організмом сприяло утвердженню системного погляду на мову як на об'єкт, що володіє власною структурою.

Інша відома точка зору на природу і сутність мови – це те, що мова – явище психічне. Одним з найвизначніших представників, який представляв психологічну точку зору на мову, був Г. Штейнталь (1823-1899), він категорично заперечував участь мислення у розвитку мови. Із психічними явищами мову пов'язує те, що в індивідуальному мовленні відображаються психічні особливості мовця, а в національній мові – психічний склад всієї нації. Мова розглядається як поліфункціональна знакова система, тобто мова – це система довільно відтворюваних структурних знаків (звуків, морфем, слів, словосполучень, речень) і правил їх комбінування, що історично склалися на задоволення потреб спілкування й вираження всієї сукупності знань людей.

У сучасному мовознавстві домінує думка про мову як суспільне явище. Мова окремої людини залежить від навколишнього середовища і перебуває під впливом мови колективу. Мова – інструмент, за допомогою якого людина впливає на людей, а інші впливають на нього. Мова виникла в суспільстві, обслуговує суспільство і за межами суспільства вона не можлива, як і не

можливо суспільство без мови. Своєрідність мови як суспільного явища полягає в тому, що:

- 1) мова споконвічна і буде існувати доти, поки існує суспільство;
- 2) мова обслуговує всі сфери людської діяльності, вона невіддільна від будь-яких явищ суспільного життя;
- 3) мова відображає суспільну свідомість – політику, право, релігію, мораль, науку, мистецтво тощо.

Про те, що мова є суспільним явищем, свідчать її функції, які виявляють сутність, призначення, дію мови.

Найголовніші (базові) функції – комунікативна (засіб спілкування) і когнітивна (засіб мислення і пізнання). Другу функцію ще називають пізнавальною, гносеологічною, мислетворчою. Інколи як базову ще називають емотивну (засіб вираження почуттів) і метамовну (засіб дослідження й опису мови в термінах самої мови). З основними співвідносяться похідні (вторинні) функції, наприклад, з комунікативною пов'язана фатична (засіб встановлення контакту), конативна (засвоєння), волюнтативна (волевиявлення, впливу), комулятивна, або історико-культурна (зберігання всього того, що виробила нація за всю історію в духовній сфері – національної самосвідомості, культури, історії тощо). Із когнітивною співвідноситься репрезентативна, або номінативна (засіб позначення предметів та явищ зовнішнього світу та свідомості), а з емотивною – поетична, або естетична (засіб вираження і виховання прекрасного). За такого неоднозначного підходу до визначення й інтерпретації мовних функцій всі дослідники солідарні в одному: мовні функції мають суспільний характер, через що їх нерідко називають суспільними функціями мови.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО ПИТАННЯ

Отже, мова – складне і багатостороннє явище, яке неможливо розглядати лише з одного боку. Кожен з розглянутих підходів по-своєму правильний, але щоб визначити природу мови як можна точніше, доводиться звертатися до всіх її аспектів, пам'ятати і про біологічну природу, не забувати про соціальну сторону, розглядати з точки зору людської психіки і сприймати як систему знаків. Належний рівень мовної культури є свідченням розвинутого інтелекту людини, її вихованості. Культура мовлення має велике національне і соціальне значення: вона забезпечує толерантне спілкування людей, облагороджує їхні стосунки, сприяє підвищенню загальної культури як окремої людини, так і суспільства в цілому. Кожний із нас повинен дбати про свою мовну культуру і вимагати цього від інших.

II. ПРАВОВИЙ СТАТУС УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ

Українська мова – національне надбання українського суспільства, вона повинна охоронятися та підтримуватися державою. Мовна політика як одна зі складових частин державної має бути спрямована на забезпечення

оптимального функціонування української мови в усіх сферах життя українського суспільства, їх подальшого розвитку та взаємодії.

Українська мова є важливим чинником зміцнення державності, забезпечення культурного та економічного розвитку нашої країни.

Правовою основою для здійснення державної мовної політики в Україні є Конституція, Закон України «Про мови в Українській РСР», рішення Конституційного Суду від 14 грудня 1999 року щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України, а також інші законодавчі акти стосовно державної мовної політики.

28 червня 1996 року на 5-ій сесії Верховної Ради було прийнято Основний закон – Конституцію України, за яким статус державної мови надано українській мові.

Положення про українську мову як державну міститься у розділі 1 «Загальні засади», який закріплює основи конституційного ладу в Україні.

Ст.10 Конституції України проголошує: Державною мовою в Україні є українська мова.

Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України.

Ст.24 Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри...мовними або іншими ознаками.

Ст.53 Кожен має право на освіту... Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні комунальні товариства.

На теперішній час у правовому полі існує тенденція керуватися положеннями Конституції України та офіційним тлумаченням ст.10 Конституції України, зробленим Конституційним Судом України 14 грудня 1999 р.

Згідно з цим:

1. Положення ч.1 ст.10 КУ ... треба розуміти так, що українська як державна є обов'язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначаються законом (ч.5 ст.10).

2. Виходячи з положень ст. 10 Конституції України та законів України щодо гарантування застосування мов в Україні, в тому числі у навчальному процесі, мовою навчання в дошкільних, загальних середніх, професійно-технічних та вищих державних; комунальних навчальних закладах України є українська мова.

Закон від 03 липня 2012 року «Про засади державної мовної політики» спрямований на забезпечення функціонування української мови як державної

мови України на всій території України, а також на забезпечення права громадян України на користування українською мовою як державною мовою України

Стаття 1. Українська мова як державна мова України

1. Під державною мовою розуміється мова, якій державою надано правовий статус обов'язкового засобу спілкування у публічних сферах суспільного життя.

Державною мовою в Україні є українська мова на всій її території.

2. Правовий статус української мови як державної мови України передбачає обов'язкове використання української мови у сферах, які визначені цим Законом, іншими законами та нормативними правовими актами України, її захист і підтримку, а також забезпечення прав громадян на користування українською мовою як державною мовою України.

Стаття 2. Законодавство України про українську мову як державну мову України

1. Законодавство України про українську мову як державну мову України складається із Конституції України, цього закону, інших законів і нормативних правових актів України тощо.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО ПИТАННЯ

Отже, українське мовне законодавство підкреслює розмаїття поглядів щодо мовного питання, але не захищає повноцінно національні інтереси народу.

ІІІ. КОНЦЕПЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ

Мовна політика посідає чільне місце в системі державних пріоритетів, оскільки її стратегічним завданням є забезпечення неухильного додержання конституційних гарантій щодо всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України, вільного розвитку, використання і захисту мов національних меншин та задоволення мовних потреб громадян України.

Концепція державної мовної політики (далі – Концепція) розроблена відповідно до Конституції (254к/96-ВР) та законів України, міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, інших нормативно-правових актів, які регулюють відносини в мовній сфері.

Сучасний стан мовної ситуації в Україні та визначення проблем, на розв'язання яких спрямована Концепція. Українська мова як засіб спілкування та інтелектуального виявлення особистості відображає самобутність багатомільйонного українського народу і є основою його духовності та історичної пам'яті. Згідно з частиною першою статті 10 Конституції України (254к/96-ВР) українська мова є державною мовою в Україні. Як визначено в Рішенні Конституційного Суду України від 14 грудня

1999 року № 10-рп (v010p710-99) у справі про застосування української мови, положення про українську мову як державну міститься у розділі I «Загальні засади» Конституції України (254к/96-ВР), який закріплює основи конституційного ладу в Україні. Поняття державної (офіційної) мови є складовою більш широкого за змістом та обсягом поняття «конституційний лад». Іншою його складовою є, зокрема, поняття державних символів. Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові (частина третя статті 5 Конституції України) (254к/96-ВР). Повноцінне функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території держави є гарантією збереження ідентичності української нації, єдності України.

Незважаючи на задекларованість державного статусу української мови, аналіз мовної ситуації в державі свідчить про наявність політичних спекуляцій щодо її використання, що суперечить інтересам національної безпеки України, ставить під загрозу її суверенітет. Для усунення такої загрози необхідно розширити сферу застосування української мови, стимулювати формування і захист національного мовно-культурного та мовно інформаційного простору. Держава повинна забезпечити безумовне виконання конституційної норми про всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

Відповідно до Конституції України (254к/96-ВР) в Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України. За законодавством в офіційному спілкуванні поряд із державною мовою можуть застосовуватися мови національних меншин у тих місцевостях, де кількість носіїв таких мов становить більшість населення. Статус української мови як державної не позбавляє громадян України права вільно використовувати будь-яку мову для приватного спілкування та задоволення інших потреб. Водночас забезпечення розвитку мов національних меншин не повинно перешкоджати розвитку державної мови, її функціонуванню в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

Держава опікується також задоволенням мовних потреб українців, які проживають за межами держави, шляхом надання відповідної допомоги центрам української культури, громадським організаціям та культурно-освітнім закладам за кордоном.

Аналіз причин виникнення мовної проблеми та обґрунтування необхідності її розв'язання. Незалежна Україна успадкувала деформовану мовну ситуацію, що склалася внаслідок асиміляції українців. У минулому під гаслами боротьби з «малоросійським сепаратизмом» та «українським буржуазним націоналізмом» знищувалася мовно-культурна ідентичність українців. Їх природне бажання зберегти українську мову розглядалося як прояв прагнення до державної незалежності.

Мовна ситуація, що склалася в Україні, значною мірою є наслідком широкого застосування прямого і прихованого примусу, спрямованого на

запровадження обмежень щодо використання української мови з метою її поступового витіснення з усіх сфер суспільного життя. За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року, українці становлять 77,8 відсотка населення України, тоді як українську мову визнає рідною лише 67,5 відсотка. У багатьох регіонах України в міській комунікації, масовій культурі, інформаційному просторі домінує російська мова.

Нормалізації мовної ситуації в державі заважають не лише відсутність ефективної державної мовної політики, але й політизація мовного питання, політичні спекуляції з боку певних внутрішньо- і зовнішньополітичних сил, які свідомо прагнуть викликати штучне протистояння в суспільстві. Надання статусу державної мови іншим мовам неминує спричинити не лише швидке витіснення української мови з офіційного спілкування, а й дальше звуження сфери її використання.

В умовах ринкової економіки, реалій відкритого суспільства, помітного скорочення чисельності населення в сільській місцевості та іноземної мовно-культурної експансії відбувається посилення процесів деукраїнізації мовно-культурного і мовно-інформаційного простору, що призводить до масового порушення мовних прав українців.

Негативні тенденції виявляються на ринку друкованих засобів масової інформації. Національний мовно-культурний і мовно-інформаційний простір заповнила іноземна продукція, а в деяких регіонах застосування української мови в телерадіоефірі залишається мінімальним. Незадовільною є й ситуація на книжковому ринку та у видавничій справі. Вироблена в Україні книжкова продукція виявляється не завжди конкурентоспроможною і не може задовольнити масовий попит.

Мета Концепції та основні завдання щодо розв'язання мовних проблем. Метою Концепції є визначення стратегічних пріоритетів і орієнтирів у подоланні деформацій національного мовно-культурного та мовно-інформаційного простору, забезпеченні мовних прав громадян та єдності України.

Пріоритетом державної мовної політики має бути утвердження і розвиток української мови – визначального чинника і головної ознаки ідентичності української нації, яка історично проживає на території України, становить абсолютну більшість її населення, дала офіційну назву державі та є базовим системоутворюючим складником української державності й Українського народу – громадян України всіх національностей.

Держава повинна забезпечити безумовне виконання конституційної норми щодо всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

Громадяни України, незалежно від етнічного походження, переконань та займаної посади, повинні володіти українською мовою як мовою свого громадянства. Володіння державною мовою або її розуміння в обсязі, достатньому для спілкування, є неодмінною умовою набуття громадянства України.

Володіння українською мовою посадовими і службовими особами органів державної влади та органів місцевого самоврядування є однією з обов'язкових умов для зайняття відповідних посад. Положення Конституції України (254к/96-ВР) зобов'язують посадових і службових осіб застосовувати державну – українську мову як мову офіційного спілкування під час виконання ними службових обов'язків, у роботі і в діловодстві тощо органів державної влади, представницького та інших органів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, а також у навчальному процесі в державних і комунальних навчальних закладах України.

Принципове значення для майбутнього української має національна мовна свідомість і національна гідність. У цьому чільна роль належить, насамперед, вищому керівництву держави, яке своїм особистим прикладом і зусиллями має утверджувати престиж української мови.

Державна мовна політика має бути спрямована утвердження поваги до української мови та мов національних меншин, будь-які прояви зневаги є неприпустимими. Публічне приниження чи зневажання, навмисне спотворення української або інших мов в офіційних документах і текстах, створення перешкод і обмежень у користуванні ними, проповідь ворожнечі на мовному ґрунті тягнуть за собою відповідальність, установлену законом.

Основні завдання Концепції мають сприяти: забезпеченню безумовного додержання норм статті 10 Конституції України (254к/96-ВР) та законодавства про мови; утвердженню української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України, а також під час здійснення посадовими і службовими особами органів державної влади та органів місцевого самоврядування представницьких функцій у міжнародному спілкуванні; посиленню функції державної мови як об'єднавчого і консолідаційного чинників в українському суспільстві, засобу зміцнення державної єдності України; підвищенню загальної мовної культури населення, розвитку мов національних меншин, задоволенню мовних потреб українців, які проживають за межами України; захисту мовно-культурного та мовно-інформаційного простору України; забезпеченню гідного місця української мови у всесвітньому мовно-інформаційному просторі; створенню умов для вивчення громадянами України мов міжнародного спілкування.

Пріоритетами у реалізації державної мовної політики мають бути: приведення практики застосування законодавства про мови у відповідність із Конституцією України (254к/96-ВР) та Рішенням Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року N 10-рп (v010p710-99) (справа про застосування української мови); приведення Закону України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» (802-15) у відповідність з об'єктом та цілями Хартії в її автентичній редакції; створення належної законодавчої бази щодо державної підтримки книговидання, засобів масової інформації, пісенної продукції українською мовою та мовами національних меншин; забезпечення права громадян на одержання інформації українською мовою, в тому числі через друковані засоби масової інформації

(пресу), рекламу, а також на перегляд іноземних фільмів, дубльованих або озвучених чи субтитрованих українською мовою; розвиток українського сегмента Інтернету та комп'ютерного забезпечення українською мовою; забезпечення відповідно до законодавства утворення та передання українською мовою географічних назв; поліпшення якості українського мовлення на вітчизняних теле- і радіоканалах; розроблення та затвердження державних цільових програм з питань розвитку української мови; створення системи дієвого контролю за додержанням законодавства про мови та механізму його здійснення; удосконалення інституціонального забезпечення реалізації державної мовної політики, підвищення престижу української мови, виховання української мовної свідомості та національної гідності; завершення роботи над єдиним загальнонаціональним правописом та забезпечення науково обґрунтованого нормування і вдосконалення української мови; розвиток національної словникової бази та забезпечення вільного доступу до неї; дослідження і популяризація давніх писемних пам'яток, збереження та вивчення діалектів української мови для її розвитку і збагачення; вироблення дієвих механізмів захисту української мови та мов національних менших України від будь-яких проявів публічного приниження чи зневажання; моніторинг мовної ситуації в Україні, висвітлення актуальних проблем державної мовної політики в засобах масової інформації.

Шляхи і способи розв'язання мовних проблем. Для реалізації державної мовної політики необхідно підготувати і внести на розгляд Верховної Ради України проекти відповідних законів, визначити центральний орган виконавчої влади з питань державної мовної політики, розробити та забезпечити виконання державних цільових програм, уживати заходів для підтримки громадських ініціатив, налагодження конструктивного діалогу між органами державної влади, органами місцевого самоврядування і громадськими організаціями щодо розв'язання мовних проблем.

Ефективна реалізація державної мовної політики потребує чіткої координації дій міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, Національної академії наук України, Академії педагогічних наук України, громадських організацій і творчих спілок, підприємств, установ та організацій.

Фінансове забезпечення реалізації Концепції. Фінансування заходів з реалізації Концепції здійснюватиметься за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів, інших не заборонених законодавством джерел.

Очікувані результати реалізації Концепції. Реалізація Концепції сприятиме створенню належного національного культурного та мовно-інформаційного простору, забезпеченню правових, економічних та організаційних умов для гарантування мовних прав громадян України та єдності держави.

Планомірне виконання завдань мовної політики відповідно до цієї Концепції має створити умови для утвердження державності української мови, підвищення її престижу, набуття нею рис перспективності і авторитетності, а також забезпечити вільний і безконфліктний розвиток мовної самобутності національних меншин України.

ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО ПИТАННЯ

Отже, на сьогодні не вироблена позитивна концепція мовної політики. Законодавча база, дії політиків та інші життєві чинники лише концентрують увагу на думках, що не дає захисту представникові будь-якої народності на території України.

ВИСНОВКИ З ТЕМИ

1. Мова – суспільне явище, що виникає, розвивається, живе й функціонує в суспільстві, оскільки є засобом спілкування людей. Мова – це витвір історії суспільства.

2. Форма існування мови – мовлення, тобто різноманітне використання мови людьми в усіх сферах громадського та особистого життя.

3. Ставлення до рідної мови – свідчення національної свідомості.

4. Культурно-мовні питання мали велике значення в усі періоди історії України, мовна проблема – це політична проблема, яка завжди в полі зору кожної держави (наприклад, сучасні служби мови у Франції, Англії, Естонії, Латвії і т. д.).

5. Державною (або офіційною) є мова більшості корінного населення країни, тобто мова корінної національності. Державною в Україні може бути лише літературна українська мова як мова корінного народу.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ТЕМИ

Конспект – це найбільш ефективна форма запису прочитаного (почутого).

Конспектування при слуханні. Один і той же зміст при конспектуванні фіксується у свідомості чотири рази: при прослуховуванні, при виділенні головної думки, при пошуці для неї узагальнюючої фрази, при записі цієї фрази. При грамотному конспектуванні почутого потрібно спочатку прослухати відповідний смисловий фрагмент лекції (комплекс фраз, які поєднані загальною думкою), потім відключити фокусну увагу від прослуховування, усвідомити, узагальнити прослухане. Коли у свідомості «побудується» скорочене формулювання прослуханого фрагменту, переключити увагу на його запис (швидкість мови лектора – 125 слів у хвилину).

Конспект може мати *складну структуру* та включати у себе всі види запису прочитаного. При немеханічному (раціональному) конспектуванні лекції частіше записують план лекції, основні тези, докази, приклади, міркування лектора. При конспектуванні першоджерел здебільшого комбінують план, тези,

нотатки. Якість конспекту визначається не кількістю сторінок, а вмінням визначити та зафіксувати те основне, що хотів донести лектор.

Конспекти бувають 3-х видів: *текстуальний* (у тексті відшукується конкретно той матеріал, який вивчається; конспект має бути стислим та детальним; зберігається логіка та структура тексту, що вивчається), *вільний* (вид конспекту потребує вміння висловлювати думки своїми словами; випускається все другорядне; необхідне запобігання оформлення його суцільним текстом одного кольору; структурування конспекту, вживання різних розмірів літер, записи декількома кольорами сприяють легкому відновленню написаного у пам'яті), тематичний (треба складати спеціальний план для вивчення певного теоретичного матеріалу; попереднє (візуальне, побіжне) ознайомлення з літературою; за основу тематичного конспекту можна взяти одне, основне, першоджерело, а виписками з інших доповнити його; текст конспекту оформляється довільно; на відміну від тез, крім основних положень конспект містить і фактичний матеріал).

При конспектуванні слід враховувати, що будь-який текст або усне повідомлення має **головну** інформацію (визначення понять, формулювання законів, цитати, теоретичні принципи тощо); **другорядну** (теоретична аргументація, фактичні обґрунтування, опис методів та процедур, характеристика окремих явищ, факти, приклади, деталі тощо); **допоміжну** (методичні поради, питання для самоперевірки, нагадування про вивчене раніше). Головну інформацію слід записувати повністю, без скорочень, другорядну переробляти, узагальнити та скоротити (у вигляді схем, тез, висновків, результатів).